

خاش در آینه کرد سگری

مؤلف: منصور مرادزهی

انتشارات ارسطو
(چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۵

سرشناسه: مرادزهی، منصور، ۱۳۶۸ -
عنوان و نام پدیدآور: خاش در آئینه گردشگری / منصور مرادزهی.
مشخصات نشر: مشهد: ارسطو، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۶۵ص.: مصور.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۰۴۲-۹
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: خاش -- سیر و سیاحت
موضوع: Khash -- Description and travel
موضوع: خاش -- تاریخ
موضوع: Khash (Iran) -- History
رده بندی کنگره: ۱۳۹۵م۴الف / DSR۲۰۸۵
رده بندی دیویی: ۹۵۵/۷۴۳۲
شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۶۵۹۰۴

نام کتاب: خاش در آئینه گردشگری
مؤلف: منصور مرادزهی
ناشر: ارسطو (چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵
چاپ: مهتاب
قیمت: ۴۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۰۴۲-۹
تلفن های مرکز پخش: ۳۵۰۹۶۱۴۵ - ۳۵۰۹۶۱۴۶ - ۰۵۱
www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ایران

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۹	شهرستان خاش
۱۲	قلعه حیدرآباد
۱۴	قلعه کمال آباد
۱۶	قلعه ناصری
۱۶	قلعه ایرندگان
۱۸	بازارچه سرپوش
۲۰	مسجد جامع
۲۲	زیارتگاه مرتضی علی
۲۴	سنگ نگاره ها و سنگ های قبور دوره اسلامی
۲۷	محوطه های باستانی
۲۷	کوه آتشفشان نیمه فعال تفتان
۳۰	گلفشان پیرگل
۳۲	دریاچه سردریا
۳۳	چشمه های آب معدنی

صفحه	عنوان
۳۴	دهستان سنگان
۳۶	روستای تمندان
۳۸	بخش ایرندگان
۴۰	روستای کوشه
۴۲	روستای چاهک
۴۴	روستای تُرشاب
۴۵	تعدادی از مکان های تاریخی، طبیعی و گردشگری شهرستان خاش ...
۴۶	تعدادی از طوایف ساکن در شهرستان خاش
۴۷	منابع و مأخذ

شهر من خاش میعادگه بهار

خبر از گوشه این خاک بگیر همسایه ..
تو اگر طالب عیش و
نفس تازه و نابی ..

بوی سیب و بوی ریحان
همه سو
جامه سبز به صحرا و
چه انهار شرابی ...
شهر من خاش است .

مردمان اینجا
سحری کاسه ای
از عطر و شمیم می بخشند ..
برسان جان و تنت را
و به چشمت
این روزنه
از خاک برین ...
شهر من خاش است .

بنگرای یار
 پرستوی مهاجر را
 که به آواز هزار چون می رقصد..
 خبرش نیست
 که گلشن فقط اینجاست که بوی
 نسترن ها، یاسمن ها به صحرا بدهد..
 شهر من خاش است.

چشمه می جوشد
 از کوه و
 رخساره به غزل تحفه دهد..

قدحی پر کن
 از این می، که از کوه می ریزد
 شهر من خاش است
 همسایه تفتان بلند..

گذری کن از این آبادی و بنگر
 که چه زیبا و چه شادند
 مرغکانی که مستانه
 به سویت بپرند..
 شهر من خاش است.

مقدمه

سپاس خدایی را که توفیقی داد تا با ارائه این کتاب دریچه‌ای کوچک به معرفی تمدن و تاریخ کشورم بگشایم.

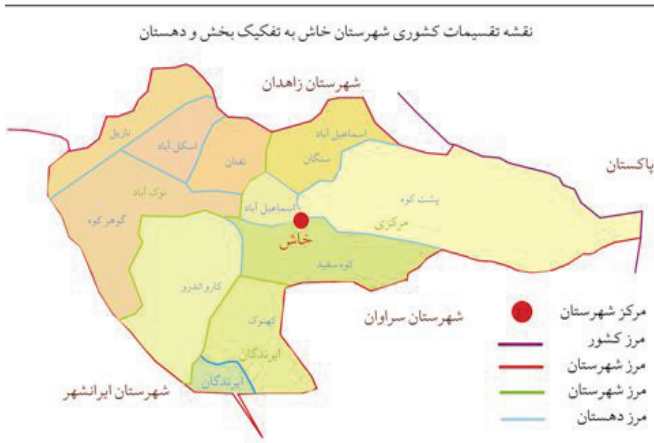
کتاب حاضر چکیده‌ای بسیار مجمل و مختصر از جاذبه‌های گردشگری، طبیعی و تاریخی شهرستان خاش است. مطالب این کتاب براساس تحقیقات میدانی نگارنده و تا حدودی کتابخانه‌ای گردآوری شده است.

جاذبه‌های گردشگری، طبیعی و تاریخی در این کتاب به صورت مصور معرفی گشته‌اند. تعدادی از مناطق تاریخی و گردشگری شهرستان و همچنین تعدادی از طوایف ساکن در شهرستان در این کتاب قابل مطالعه و پژوهش است.

امید است که مورد توجه و استفاده محققان و پژوهشگران قرار گرفته و با ارائه نظرات و پیشنهادات ارزشمند خویش راهگشای چهره واقعی این شهرستان باشند.

در پایان جا دارد از آقایان ملک مسعود ریگی، عبدالماجد کرد تمینی، عبدالوحید مرادزهی که مرا در تدوین این اثر یاری نموده‌اند صمیمانه سپاسگزاری نمایم.

شهرستان خاش

موقعیت و تقسیمات کشوری

خاش با مساحتی در حدود ۲۳۱۰۵ کیلومتر مربع مساحت در حدود ۲۸ درجه و ۱۳ دقیقه و عرض جغرافیایی عرض شمال و ۶۱ درجه و ۱۲ دقیقه ۲۸ ثانیه طول شرقی گرینویچ واقع شده است. و ارتفاع آن از سطح دریا بر مبنای متوسط آب خلیج فارس ۱۴۱۰ متر فاصله هوایی تا تهران ۱۲۴۶ کیلومتر برآورد شده است. این شهرستان از شمال به زاهدان - از مشرق به کشور پاکستان - از مغرب به بخش بزمان از توابع شهرستان ایرانشهر و از جنوب به شهرستان‌های سراوان و ایرانشهر محدود می‌شود.

فاصله شهرستان خاش تا زاهدان ۱۸۵ کیلومتر تا ایرانشهر ۱۶۵ کیلومتر تا سراوان ۱۵۵ کیلومتر تا میرجاوه ۱۲۰ کیلومتر تا کارواندر ۷۰ کیلومتر تا دامن ۱۴۰ کیلومتر تا بزمان از طریق گوهر کوه ۱۶۸ کیلومتر تا سرباز ۲۷۰ کیلومتر تا ایرندگان ۱۲۰ کیلومتر تا گوهر کوه ۸۴ کیلومتر تا پشتکوه ۴۸ کیلومتر تا نوک آباد ۶۸ کیلومتر و تا تهران از طریق جاده کرمان ۱۸۱۱ کیلومتر مسافت زمینی می باشد.

در حال حاضر این شهرستان دارای ۲ شهر خاش و نوک آباد، دارای ۳ بخش مرکزی، ایرندگان و نوک آباد، ۱۱ دهستان و حدود ۸۰۰ آبادی دارای سکنه می باشد. خاش به علت همجواری با کوه تفتان تنها آتشفشان نیمه فعال کشور که مرتفع ترین کوه جنوب شرق است، آب و هوای تقریباً سردی را دارا می باشد. از مهمترین رودخانه های حوزه خاش می توان به رودخانه گزّو، کارواندر و ایرندگان اشاره نمود.

وجه تسمیه خاش

چون سطح این صحرای وسیع با "خار" های تیغ دار مفروش بوده، به "خاش" موسوم شده است.

در این مورد هم باید به شکل اصلی کلمه که مردم مُحلی همچنان به کار می‌برند، یعنی "خُوش" توجه نمود.

خُوش به معنای چراگاه بزرگ است و اصل واژه فارسی است. به گفته استاد گل محمد صالح زهی، به علت این که مردم غیر مُحلی در تلفظ آن مشکل داشتند، "خدایی کرمانی" رئیس فرهنگ وقت خاش، این نام را به کاربرد امروزی تغییر داد.^۱

سابقه تاریخی خاش به دوران زرتشتیان باز می‌گردد که اقوام فارسی زبان و پهلوی به ویژه پهلوی میانه در آن می‌زیسته‌اند. این اقوام در روستاهای کوهپایه‌ای سلسله کوه‌های تفتان تا سنگان سکونت داشته و پیرو آئین زرتشتی بوده‌اند. قنات قدیمی خاش مانند حیدرآباد، دشتوک، بیلری و چند قنات دیگر به احتمال زیاد در دوران قبل از اسلام احداث شده‌اند.^۲

۱. پیام، ۱۳۸۹: ص. ۵.

۲. کتابچه راهنمای گردشگری شهرستان خاش، ۱۳۹۰: ص. ۲.

قلعه حیدرآباد

در حومه شرقی شهر خاش، در انتهای خیابان سرباز واقع شده است. این قلعه به دستور عیدو خان و توسط معماران بومی منطقه بنا شده است. عیدو خان یکی از خوانین منطقه، عملیات ساخت قلعه خشتی و گلی حیدرآباد را در اواسط دهه ۱۹۲۰م (۱۲۹۹هـ.ش.) شروع کرد در سال ۱۳۰۷هـ.ش. ارتش رضاخان وارد خاش می شود و خاش را به تصرف و اختیار خود در می آورد. عیدو خان که از قبل نیز با ارتش رضاخان همکاری می نمود در سیاست های محلی و شیوه رفتار، تیمسار جهانبانی (فرمانده قشون دولتی - تیپ خاش) را راهنمایی می کند. این قلعه بیشتر مورد استفاده قشون انگلیسی ها بوده و به عنوان انبار مهمات از آن استفاده می شده است.

مصالح بنا تمام از خشت خام، گل و نقشه اصلی آن به صورت مستطیل شکل بوده، و معماری آن دارای سه بخش می باشد.

در ساخت این بنا از تزئینات معماری خاصی بهره گرفته شده است که می توان به تزئینات کنگره ای شکل، نیم دایره ای مایل به بیضی اشاره نمود. معماری این بنا مربوط به دوره اسلامی و حکومت قاجاریه می باشد. این اثر در تاریخ ۱۸ اردیبهشت سال ۱۳۸۰ با شماره ۳۸۲۵ به ثبت ملی رسیده است.